

Byindeks for Drammen og Lier

Hvor godt er Drammen og Lier forberedt på
å møte fremtidens utfordringer?

Hvorfor en byindeks?

Eldrebølgen, klimaendringer, teknologiutvikling og globalisering gjør det stadig mer utfordrende å drive norske bykommuner. Samtidig er det færre yrkesaktive. Mange oljerelaterte arbeidsplasser kan bli mindre lønnsomme eller forsvinne. Byene må konkurrere om de beste hodene i den stadig mer globalisert økonomi.

For å lykkes fremover og tilpasse seg disse endringene er det avgjørende at bykommuner og andre aktører legger til rette for hva vi skal leve av fremover. Med andre ord må det legges til rette for verdiskaping. Verdiskaping skjer i stor grad i byer, og byer som har et bevisst forhold til dette har de beste forutsetningene for å lykkes.

Kunder og næringsliv er ofte etablert i byene, samtidig er det der vi finner en stor konsentrasjon av arbeidstakere med høy kompetanse. Dette gir bedriftene mulighet til å finne både kunder og arbeidskraft, samtidig som arbeidstakerne kan finne interessante arbeidsplasser.

Kunnskap om hvordan byene ligger an i dag, både når det gjelder styrker og svakheter, er derfor avgjørende for å møte fremtiden på best mulig måte.

Hva er byindeksen?

Byindeksen er et verktøy som beskriver verdiskapingssituasjonen i bykommuner. Indeksen vurderer kommuner som har tettsted som er del av et bytettsted som inngår i indeksen med minst 5000 innbyggere. Utvalget består dermed av 92 bykommuner som er vurdert ved bruk av følgende hovedindikatorer:

1. «Kultur for verdiskaping»: Hvor god er bykommunen til å omdanne en idé til noe folk kan leve av?
2. «Kompetanse»: Hva kan folk og bedrifter i bykommunen, som kan danne grunnlaget for å løse fremtidens viktigste utfordringer?
3. «Tetthet (agglomerasjon)»: Utnytter bykommunen produktivitetseffektene av å la næringsvirksomheten samles, med gode muligheter for å samarbeide, lære og utvikle nye produkter?
4. «Demografi»: Har bykommunene kvaliteter som gjør at den tiltrekker seg unge, velutdannede mennesker?

Hver av hovedindikatorerne er satt sammen med et sett med delindikatorer. Hovedindikatoren «Kultur for verdiskaping» måles gjennom følgende delindikatorer:

- a. Antall patenter
- b. Antall nyetablerte bedrifter
- c. Antall gasellebedrifter
- d. Variasjon i næringsstruktur
- e. Andelen sysselsatte i privat sektor
- f. Endring i antall sysselsatte siste fem år

Hovedindikatoren «Kompetanse» består av følgende delindikatorer:

- a. Antall sysselsatte med minst 5-årig utdanning
- b. Antall sysselsatte i kunnskapsintensive næringer

«Tetthet (agglomerasjon)» er konstruert ved hjelp av tre delindikatorer:

- a. Agglomerasjonsimpuls – viser i hvor stor grad bedriftene i kommunen får drahjelp av tettheten av økonomisk aktivitet. Dette er en funksjon av antall sysselsatte i kommunen, antall sysselsatte i omkringliggende kommuner vektet med avstand i tid og inntektsnivå.
- b. Endring i inntekt de siste fem år
- c. Inntektsnivå

«Demografi» er sammensatt av følgende to delindikatorer:

- a. Netto innflytting
- b. Antall unge voksne (25-35 år)

Alle variabler som ikke er relative er korrigert for innbyggertall.

Alle bykommuners skår på de ulike indikatorene beregnes med distance to frontier-metoden. Det betyr at alle bykommuner får en verdi på hver delindikator mellom 0 og 1, der 0 er verdien til bykommunen med lavest verdi og 1 er verdien til bykommunen med høyest verdi.¹

Delindikatorene vektes sammen basert på en kombinasjon av empiriske analyser som avdekker sammenheng mellom indikatorer og hovedfaktorer og skjønnsmessige vurderinger av hva som er viktige forklaringer på hvorfor noen bykommuner lykkes med verdiskaping.

Med unntak av variasjon i næringsstruktur er alle delindikatorer satt opp slik at høyere signifikansnivå i regresjonsmodellen gir økt vekt når indikatorene veies opp mot hverandre. Dette er gjort for å kunne si noe om hva som kan være viktige drivere for fremtidsrettede bykommuner. For variasjon i næringsstruktur viser regresjonsanalysen en signifikant negativ sammenheng med antall som tar utdanning på masternivå. Det vil si at økt variasjon i næringsstruktur samvarierer med redusert antall som tar lang utdanning. Det har sannsynligvis sammenheng med at bykommuner som har mye industribedrifter i tillegg til de typiske bynæringene, skårer høyt på variert næringsstruktur. Dette er ofte også næringer som har lavere andel med lang høyere utdanning i arbeidsstokken.

Det er gjort noen endringer fra fjorårets byindeks. Faktoranalyse er erstattet med regresjonsanalyse for å ha mer kontroll med endringene som skjer i indeksen. Vektingen er forandret i tråd med resultatene fra empiriske analyser og faglig skjønn. Hovedforskjellene er at demografi og kultur for verdiskaping har fått økt vekt, mens inntektsdelen av agglomerasjonsindikatoren og antall sysselsatte i kompetansebaserte næringer har fått redusert vekt.

Om en by eller kommune er fremtidsrettet, kan ikke observeres direkte. I utviklingen av indeksen har man, på bakgrunn av teoretiske resonnement, etablert et indikatorsett som samlet sett vurderes å fange opp viktige forutsetninger for om en by eller kommune er rustet for fremtiden. Indeksen baserer seg på en kombinasjon av empiriske analyser og et ikke ubetydelig innslag av skjønnsmessige vurderinger. Innslaget av skjønnsmessige vurderinger introduserer usikkerhet i vurderingene og påvirker etterprøvbareheten.

Generaliseringer på bakgrunn av indeksen må derfor foretas med varsomhet. Indeksen gir ikke grunnlag for å trekke slutninger om kausalitet mellom de enkelte indikatorene og verdiskaping.

¹ For å lettere kunne se en eventuell sammenheng mellom variablene har dataene blitt logtransformert. Dersom variablene ikke logtransformeres vil det være vanskeligere å få et mønster på dataene grunnet at skjevfordelingen er større.

Lier og Drammen – to kommuner i en Drammensregion i endring

Drammen vokste fram der Dramselva møter fjorden, med handel og tømmer som hoveddrivkrefter. Treforedling og annen industri sørget for rask vekst på 1900-tallet, men det meste av industrien ble utkonkurrert som følge av økende norske lønninger.

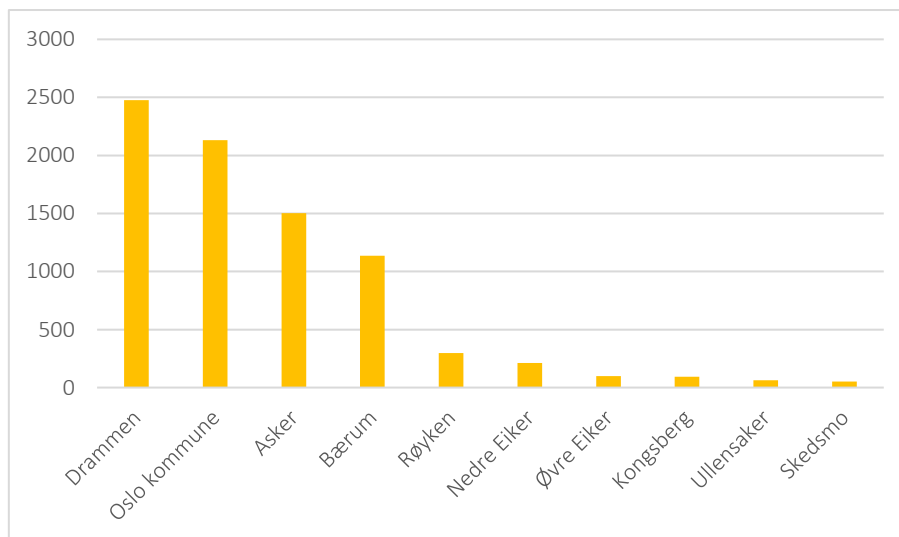
Lier og Drammen er en del av Drammensregionen. Drammensregionen omfatter i tillegg til Drammen og Lier kommunene Øvre Eiker, Nedre Eiker, Røyken og Hurum i Buskerud fylke samt Sande og Svelvik kommuner i Vestfold. Til sammen har Drammensregionen har om lag 170 000 innbyggere, hvorav henholdsvis om lag 26 000 og 69 000 er bosatt i Lier og Drammen.² Tettstedet Drammen er Norges femte største med en befolkning på om lag 118 000 og areal på om lag 50 km². Det gir en befolkningstetthet på 2299 som er på 14. plass blant norske byer.

Som en del av region- og kommunereformen, har kommunene Svelvik, Drammen og Nedre Eiker besluttet å slå seg sammen med effekt fra 2020. Som andre tidligere industrikommuner på Østlandet (Grenland og Nedre Glomma) har Drammen utfordringer knyttet til at historisk verdiskapingskultur har liten verdi i dag. Verken kompetanse eller næringsstruktur knyttet til treforedling og tekstilindustri gir særlige fordeler for bygging av et fremtidsrettet næringsliv i Drammens-regionen.

Drammens tydelige satsing på byutvikling fra 90-tallet og fremover, med fjerning av gjennomgangstrafikk, rensing av elven, åpning av byen mot elven og transformasjon av sentrale områder, har bidratt til å gjøre byen langt mer attraktiv for bedrifter og folk. Dette gir også en forståelse i byen for at langsiktige satsinger for å nå viktige mål, faktisk fungerer. Det er en innsikt som det er viktig å bygge videre på.

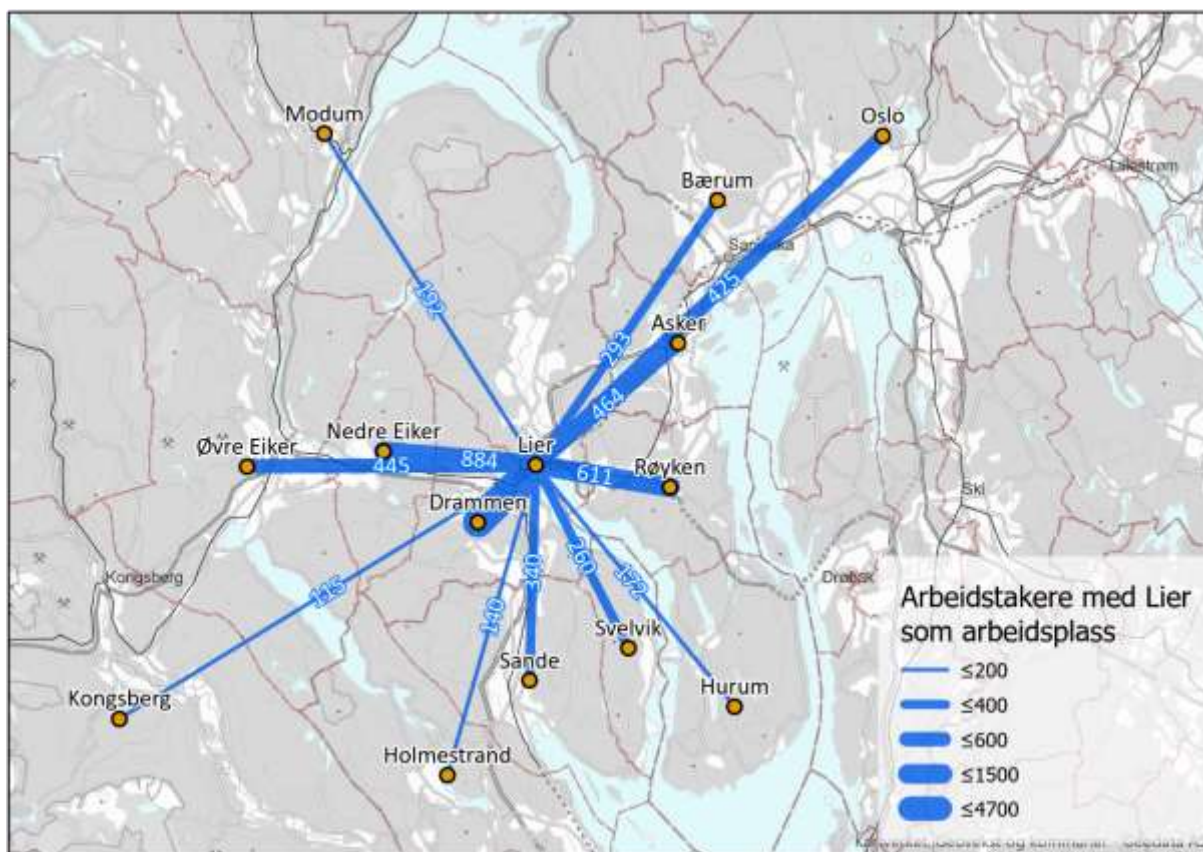
Lier er en typisk bostedskommune med betydelig utpendling. Utvikling i utpendlingen følger samme mønster som utviklingen i antall yrkesaktive med en økning på 1400 fra 7026 i 2005 til 8424 i 2014, nedgang til 2015 og sterk økning fra 2017 til 2018 hvor 8872 personer pendlet fra Lier til andre kommuner.

Over 80 prosent av yrkesaktive som pendler ut av Lier jobber i Drammen, Oslo, Asker og Bærum. Flest pendler til Drammen med om lag 30 prosent, om lag 25 prosent til Oslo, 17 prosent til Asker og 13 prosent til Bærum. Drammens andel synker noe over tid, mens Askers andel øker noe.

Figur 1: Utpendling fra Lier i 2018. Kilde SSB tabell 03321

² SSB (2019) «Kommunefakta». Tilgjengelig på <https://www.ssb.no/kommunefakta>, lastet ned 12.11.2019.

Figur 2: Innpendling til Lier fra kommuner med over 100 pendlere. Kilde: Bostedssysselsetting, SSB

Lier er kjent som landbruksbygd, men har etter hvert utviklet andre næringer som står for en større del av sysselsettingen – handel og bygg og anlegg.

Lier (25) – Godt plassert mellom Oslo og Drammen

Kultur for verdiskaping	Tetthet (agglomerasjon)	Kompetanse	Demografi
36	18	35	60

Lier er rangert som Norges 25. mest fremtidsrettede bykommune. Med unntak av *demografi*, skårer Lier kommune på det jevne på de fleste hovedindikatorene. Lokalisert mellom Oslo og Drammen, skårer kommunen relativt høyt på *tetthet (agglomerasjon)*.

Drammen (24) – Stort potensial, men med forbedringsbehov på flere områder

Kultur for verdiskaping	Tetthet (agglomerasjon)	Kompetanse	Demografi
23	25	50	73

Drammen kommune er rangert som Norges 24. mest fremtidsrettede bykommune. Kommunen skårer relativt godt på *kultur for verdiskaping* og *tetthet (agglomerasjon)*. *Kompetanse* er et område hvor kommunen ut i fra forutsetningene har et forbedringspotensial. Drammen må også i større grad enn i dag evne til å tiltrekke seg personer mellom 25-35 år. Boligpolitikken vil her være et helt sentralt virkemiddel.

Kultur for verdiskaping

	Patenter	Nyetableringer	Næringslivsstruktur*	Gaseller	Andel sysselsatte privat sektor	Trend sysselsetting siste fem år**
Lier	2	263	0,95	25	0,83	-0,25
Drammen	3	917	0,95	40	0,66	-0,12

* Skala fra 0-1 hvor høy skår indikerer lav variasjon i næringslivsstrukturen.

** Glidende gjennomsnitt

Antallet patentsøknader i Lier og Drammen kommuner er relativt lavt. Eksempelvis var det registrert fem patentsøknader i Ullensaker kommune alene i 2018. En mulig forklaring på dette er at næringslivet i de to kommunene er dominert av virksomheter innen næringer med begrenset innslag av såkalt *radikal innovasjon*, men som primært er involvert i det som omtales som *inkrementell innovasjon*. Mens radikal innovasjon omfatter oppfinnelse av nye produkter og tjenester, innebærer inkrementell innovasjon at det etableres nye måter å arbeide på eller at eksisterende teknologier kontinuerlig forbedres og tas i bruk på nye måter. Det følger av bestemmelsene i patentloven om tildeling av patenter at antallet patenter er mindre for inkrementelle innovasjoner enn radikale innovasjoner.

Drammen kommune er blant de ti kommunene i landet som har flest registrerte nyetableringer i 2018. Antall nyetableringer er om lag fire ganger så høyt i Drammen som Lier, og det er også noe høyere per innbygger. Hvilke næringer nyetableringene kommer innenfor, hvor stor sysselsettingseffekten er eller levetiden til de nyetablerte virksomhetene, er ikke analysert.

Næringsstrukturen i de to kommunene er like hverandre. Dette reflekterer at næringslivet i Lier og Drammen i stor grad er sammenvevd. I begge kommunene er det handel og bygg og anlegg som sysselsetter flest.

Høyere verdi på denne indikatoren har vist signifikant korrelasjon med mindre verdiskaping. Årsaken er sannsynligvis at kommuner med mange næringer representert typisk har et ikke ubetydelig innslag av næringer med relativt lav verdiskaping i en fremtid preget av et mer kunnskapsintensivt næringsliv.

Dette er til en viss grad tilfellet i Lier og Drammen. Handel og bygg og anlegg er eksempelvis næringer som i liten grad etterspør ansatte med høyere utdanning. Lier og Drammen vil årene som kommer måtte foreta en del tydelige prioritering om hvilke næringer det skal tilrettelegges for. Dette gjelder spesielt i arealpolitikken. Samtidig må kommunene være en samarbeidspartner for å sørge for at tradisjonelle næringer utvikles og tilpasses et digitalisert næringsliv. Kommunens rolle som kjøper av tjenester vil her være blant de viktigste virkemidlene.

Lier har høyere andel privat sysselsatte enn Drammen. En større kommuneadministrasjon, fylkesadministrasjonen for Buskerud (inkludert foretak), Drammen sykehus og tilstedeværelsen av statlig virksomheter som Statens vegvesen og Husbanken, bidrar til at andelen private i Drammen er relativt lav sammenlignet med Lier. Kun om lag seks prosent av de sysselsatte i Lier kommune er ifølge den strategiske næringsplanen ansatt i fylkeskommunal eller statlig sektor.³

Begge kommunene har opplevd en negativ trend i sysselsettingen de siste fem årene. Nedgangen er størst i Lier. Begge kommuner peker på en aldrende befolkning og økning i arbeidsledigheten grunnet fallet i oljeprisen. Lier og Drammen er en del av *Subsea valley*, en større «petromaritim» klynge som strekker fra Oslo til Kongsberg – men klyngen har en større tyngde i Bærum (Lysaker/Fornebu) og Kongsberg.

Næringsplanlegging i Lier og Drammen kommune

Drammen og Lier kommuner har begge utarbeidet strategiske næringsplaner. Den strategiske næringsplanen for Drammen kommune ble første gang vedtatt i 2012, og strekker seg fra 2012 til 2022. Kommuneplanens samfunnsdel som gir retning for samfunnsutviklingen mot 2036, er førende for næringsplanen.⁴ Næringsplanen for Lier gjelder for perioden 2017-2028. For perioden 2017-2020 er det utformet en handlingsplan som «peker ut de områdene som skal gis særlig oppmerksomhet og ressurser i perioden».⁵

Næringsplanene baseres på relativt omfattende analyser av nåsituasjonen og forutsetningene med tanke på næringsutvikling i de to kommunene. Planene fremstår imidlertid som relativt ulike med tanke på hvor konkrete de er når det gjelder tiltak for å tilrettelegge for verdiskaping. Lier beskriver relativt detaljert hvilke tiltak kommunen vil gjennomføre i planperioden. Drammen kommunes næringsplan beskriver flere satsingsområder, men er mindre spesifikk på konkrete tiltak som skal gjennomføres i planperioden.

For begge kommuner vil det være avgjørende at næringsplanene følges opp, og at effektene av kommunens tiltak for verdiskaping blir tydeliggjort.

Tetthet (agglomerasjon)

	Agglomerasjonsimpuls	Tetthet	Produktivitet	Produktivitet (Snitt inntekt 2017)
Lier	0,12	0,63	0,50	492 900
Drammen	0,11	0,63	0,21	442 100

Ifølge Produktivitetskommissjonen er produktivitet nært knyttet til urbanisering og fortetting (agglomerasjon) av økonomisk aktivitet.⁶ Agglomerasjonsimpulsen er et mål på hvordan verdiskapingen i samfunnet påvirkes av grad av tetthet av sysselsatte. Agglomerasjon består av to faktorer, fysisk tetthet av sysselsatte og produktivitet målt ved lønn.

Betydningen av tetthet (eller agglomerasjon) er ifølge Produktivitetskommissjonen «at tetthet og mangfold tilrettelegger for at folk samhandler og lærer av hverandre. Det stimulerer til innovasjon, spredning av kunnskap og tilegnelse av ferdigheter. Dessuten gir storbyen stordriftsfordeler i form av større markeder, flere leverandører og større tjeneste- og infrastrukturtilbud. Tilgang til goder øker når flere deler kostnadene. Det er enklere å finne

³ Lier kommune (2016) «Strategisk næringsplan 2017-2028. Langsiktig strategi for 2017 – 2028 Handlingsplan for 2017 – 2020»

⁴ Drammen kommune (2012) «Strategisk Næringsplan Drammen kommune 2012-2022»

⁵ Lier kommune (2016) «Strategisk næringsplan 2017-2028. Langsiktig strategi for 2017 – 2028 Handlingsplan for 2017 – 2020»

⁶ NOU (2015:1) «Produktivitet – grunnlag for vekst og velferd. Produktivitetskommissjonens første rapport», s. 126-142.

gode samarbeidspartnere når det er flere å velge mellom. Og det er i samarbeid med andre at det skjer utvikling og læring som kan gi grunnlag for nye ideer, kompetanse og innovasjon». Med andre ord kan økt tetthet føre til høyere produktivitet og verdiskaping. Store byer, hvor tetthetene er større enn i mindre byer, vil ha høyere produktivitet. Dette er agglomerasjonseffekten som illustreres i figur 3.

Figur 3: 3D-ramstilling av agglomerasjonseffekten i Sør-Norge der Oslo, Bergen og Stavanger trer tydelig fram, Jylland med Århus og vestlige deler av Sverige med Gøteborg

Det illustrerer betydningen av Drammensregionens nærhet til Oslo.

Deler av Lier kommune inngår i tettstedet Oslo. E18, E134 og et raskt og høyfrekvent togtilbud mellom Drammen og Oslo medfører at både Lier og Drammen i dag er en integrert del av bo- og arbeidsmarkedsregionen rundt Oslo. Regionalt inngår Lier og Drammen i Drammensregionen som er en integrert bo- og arbeidsmarkedsregion i Buskerud og nordlige deler av Vestfold. Dette reflekteres i tallene over, hvor kommunene skårer svært jevnt.

Produktiviteten i Lier er høyere enn i Drammen. Det reflekterer et høyere lønnsnivå som skyldes at en større del av arbeidstakerne i Lier jobber i høyt betalte jobber i Asker, Bærum og Oslo, mens Drammens arbeidstakere i langt større grad jobber i det lokale arbeidsmarkedet.

Areal- og transportplanlegging i Lier og Drammen

En viktig forutsetning for å realisere gevinstene fra økonomisk agglomerasjon er en areal- og transportpolitikk som reduserer avstandsulemper og bringer næringsaktørene i regionen nærmere hverandre.

En betydelig del av transportplanleggingen i Lier og Drammen foregår innenfor rammene av Buskerudbysamarbeidet. Mål med samarbeidet er bedre fremkommelighet for Drammensregionens innbyggere. Tiltakene på transportområdet er samlet i Buskerudbypakke 2, som igjen danner grunnlaget for Byvekstavtaler med staten.

Buskerudbypakke 2 er nå besluttet avvirket grunnet sterk lokal motstand mot bompengefinansieringen. Isolert vil fravær av bompenge redusere kostnadene ved transport i regionen. Imidlertid vil dette sterkt redusere

muligheten til å utvikle transporttilbudet i Lier og Drammen, noe som vil være negativt for næringsutvikling og attraktiviteten til kommunene i Drammensregionen. Det antas at dette særlig vil være utfordrende på lenger sikt.

Kommunens arealpolitikk er blant de viktigste virkemidlene med tanke på å tilrettelegge for verdiskaping samt bidra til redusert transportbehov. Kommunene i Buskerudbysamarbeidet legger ABC-prinsippene til grunn for næringsutvikling. Det er «en målsetning at arbeidsplassene i regionen skal komme på riktig sted ut fra virksomhetens forutsetninger og konsekvenser for samfunnet. Det innebærer i grove trekk at virksomheter som er arbeidsintensive og/eller besøksintensive (A-profil), som kontorbedrifter og detaljhandel, bør ligge i områder med god tilgjengelighet for gående, syklende og kollektiv. Mens virksomheter som er arealkrevende og har behov for tyngre transport bør ligge i områder med god kobling til regionalt veinett (C-profil). Det er også mange bedrifter i mellomsjiktet som har behov for både god kollektiv- og biltilgjengelighet (B-profil).»⁷

I Lier kommuneplanens samfunnsdel går det frem at det ifølge kommunens langsiktige arealstrategi (2009-2040) skal jobbes for fortetting og utvikling av Liers næringsliv lokaliseres til Gjellebekk, Lierbyen, Lierstranda, Gullaug og aksene Amtmannsvingen-Åby. Eksisterende næringsliv skal også gis god mulighet til utvikling og ekspansjon.⁸ Drammen kommune legger til grunn at «områdeutvikling og investeringer skal prioriteres der dette kan gjennomføres som samarbeid mellom kommunen, andre offentlige etater og private.»⁹ På denne måten vil kommunen «sørge for en helhetlig planlegging av store, nye boområder for å sikre fortetting med gode kollektivløsninger og velutviklet infrastruktur».¹⁰ Konkrete eksempler er tilrettelegging for knutepunktsutvikling rundt Strømsø torg og endring av godsterminalområdet på Strømsø til transformasjonsområde for å dra nytte av nærhet til Drammen stasjon og Høgskolen/Papirbredden for å skape et attraktivt område for arbeidsplassintensiv næringsvirksomhet.

Drammen er en bykommune med begrensede arealreserver innenfor kommunegrensene. Det er i praksis ingen områder hvor det kan anlegges nye, store, flate næringsområder som ikke er i konflikt med dyrket mark av høykvalitet. Dette vil forandres med sammenslåingen med Nedre Eiker og Svelvik, men det er viktig at den nye kommunen fremdeles prioriterer fortetting av næringslivet i Drammen sentrum.

Sykehuset, helseparken og Fjordbyen

Nye Drammen sykehus vil ha om lag 5000 sysselsatte. Helseparken som er planlagt i umiddelbar nærhet av sykehuset har ambisjoner om like mange ansatte. Planene for helseparken inneholder både helsetilbud som kompletterer sykehuset, utdanning- og forskningsinstitusjoner og bedrifter med tilknytning til helsesektoren, for eksempel farmasøytisk industri. Fjordbyen tilbyr attraktive boliger og et spennende urbant miljø, som bidrar til å styrke produktet helseparken kan tilby til aktuelle bedrifter.

Mange av de ansatte begge steder vil ha høy helsefaglig utdanning, og i helseparken vil det i tillegg være mange med kommersiell kompetanse. Til sammen tilfører sykehuset og helseparken Drammensregionen viktige brikker i et som skal være en sterk verdiskapende byregion.

Kompetanse

	Antall personer med minst 5-årig utdanning	Andel av befolkningen med minst 5-årig utdanning	Antall sysselsatte i kunnskaps-intensive næringer	Andel sysselsatte i kunnskaps-intensive næringer
Lier	2112	0,08	4752	0,35
Drammen	5219	0,08	20 752	0,56

⁷ Drammen kommune (2015) «Kommuneplanens arealdel»

⁸ Lier kommune (2019) «Kommuneplanens samfunnsdel»

⁹ Drammen kommune (2015) «Kommuneplanens arealdel»

¹⁰ Drammen kommune (2015) «Kommuneplanens arealdel»

Lier og Drammen tilhører en gruppe bykommuner som verken peker seg ut i positiv eller negativ retning når det gjelder kompetanse. Avstanden opp til bykommunene med høyest andel sysselsatte med minst 5-årig utdanning og andel sysselsatte i kunnskapsintensive næringer (blant annet Nesodden, Ås og Asker), er imidlertid stor.

I næringsplanen skriver Lier at arbeidstilbudet i kommunen ikke er tilpasset innbyggernes kompetanse. Dette har resultert i at en relativt stor utpendling av personer med høyere utdanning fra kommunen. Tilsvarende finner vi Drammen kommune, som i næringsplanen konstaterer at de som pendler inn har lavere utdanning enn de som pendler ut av kommunen.¹¹ For både Lier og Drammen, er Asker, Bærum og Oslo kommunene hvor den største andelen av pendlerne reiser til. Pendlerstrømmene tegner dermed et bilde av et hovedstadsområde med stor tiltrekningskraft på høykompetent arbeidskraft, mens Drammensregionen kan tilby boliger som gir gode oppvekstområder for barn til en mer fornuftig pris.

Demografi

	Netto innflytting 2018	Andel 25-35 år
Lier	312	0,12
Drammen	16	0,16

Evnen til å tiltrekke seg nye innbyggere er en god indikator på en bys status på tilrettelegging for verdiskaping. Folk flytter dit de får arbeid, så høy netto innflytting siste år tyder på at næringslivet i området har en god utvikling.

Det er særlig unge, nyutdannede mennesker uten familie som er åpne for å flytte. Andelen unge voksne er følgelig en indikator på hvordan næringslivet i regionen har gjort det over tid. Samtidig vil disse være grunnlaget for fremtidens verdiskaping, så dette bidrar til å skape gode sirkler for fremtidig verdiskaping.

Lier hadde relativt høy netto innflytting i 2018, men lav andel unge voksne. Kommunen trekker til seg folk i kraft av plasseringen, men i liten grad som følge av vellykkede bedrifter i kommunen.

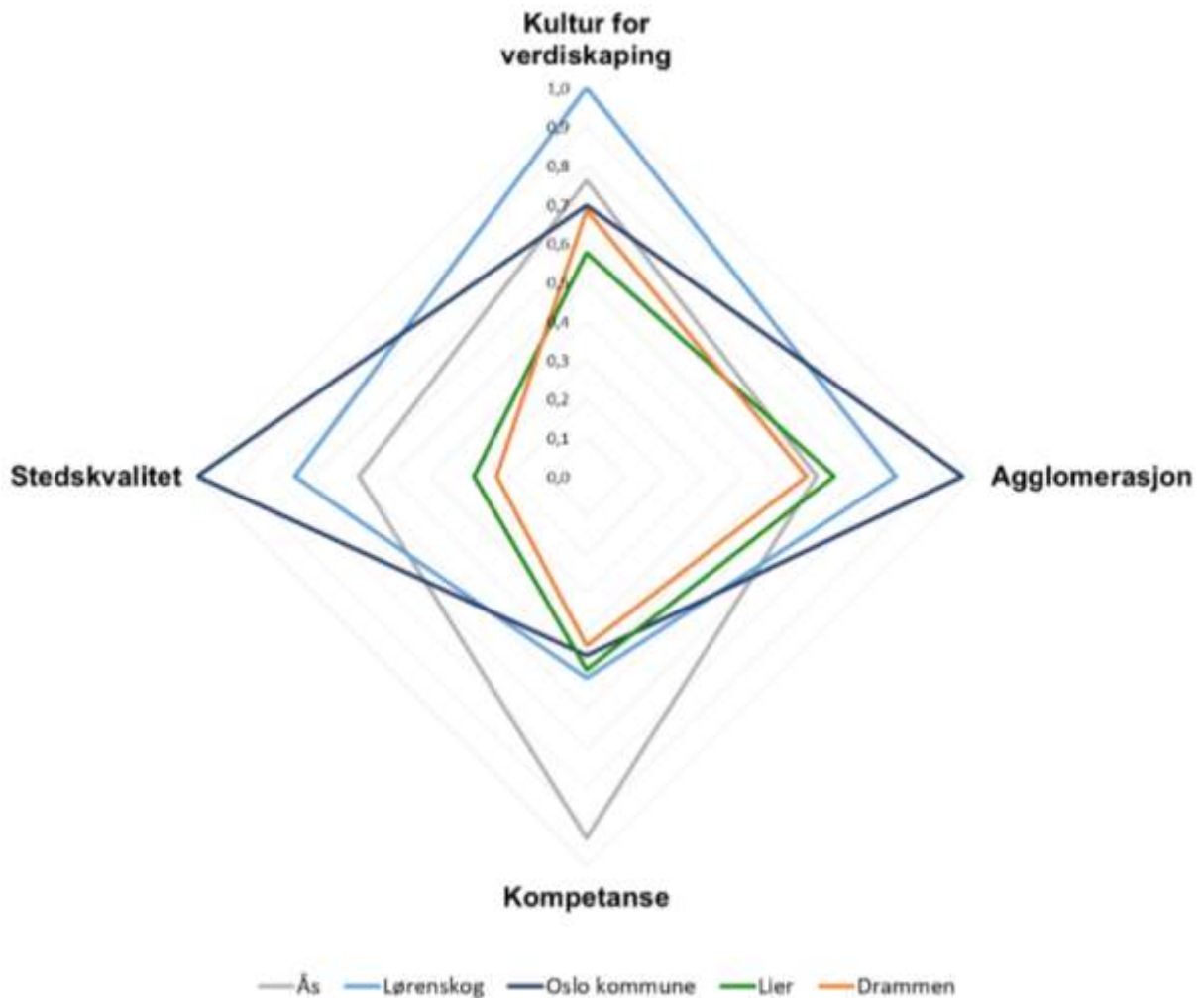
Drammen hadde nesten ingen netto innflytting, men andelen unge voksne ikke var så verst. For en by med Drammens størrelse, funksjon som regionalt senter og gode omdømme er innflyttingen overraskende lav. Til sammenligning lå netto innflytting i kommunene Ullensaker og Skedsmo på Romerike på henholdsvis 1446 og 1272.

¹¹Drammen kommune (2012) «Strategisk næringsplan 2012-2022»

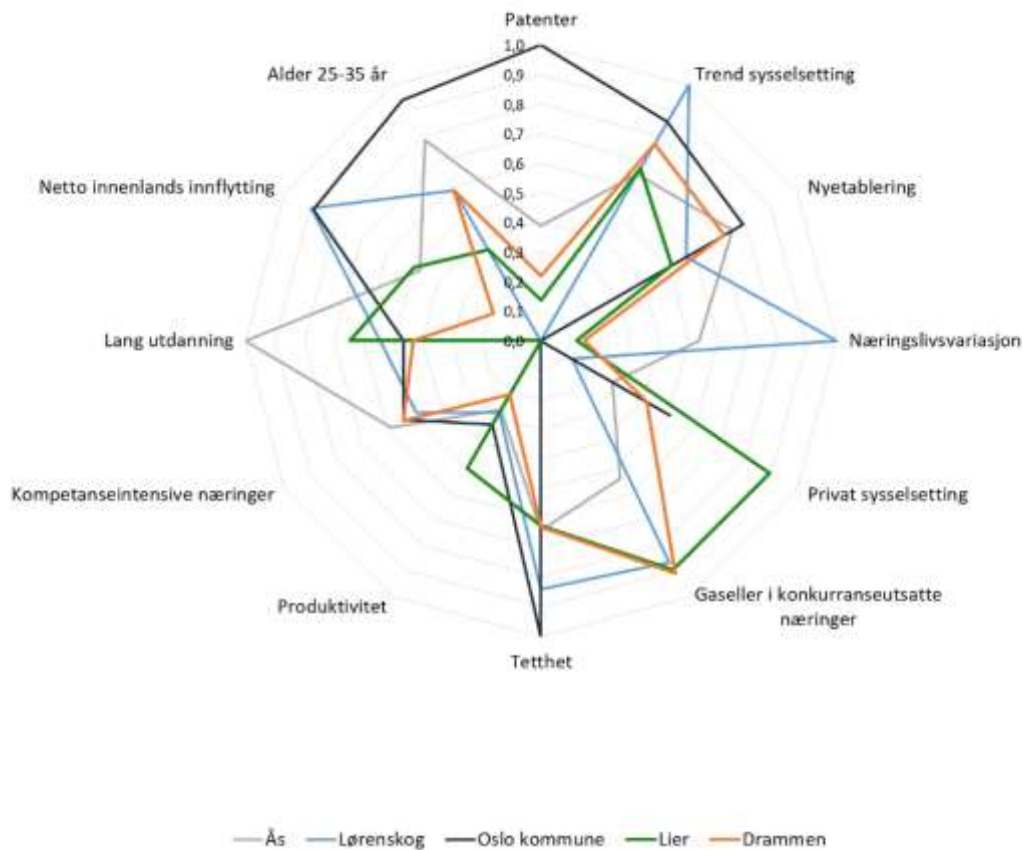
Lier og Drammen sammenlignet med andre bykommuner

Toppene

I figuren nedenfor sammenligner vi Lier og Drammen med bykommunene som er øverst rangert i Byindeksen. Dette er Lørenskog, Oslo og Ås.

På hovedindikatornivå ser Drammen og Lier nokså like ut i sammenligningen med toppbyene. De er stort sett på nivå med by tre på alle hovedindikatorer, men avstanden til den beste byen er betydelig. For stedskvalitet (som i praksis måles med demografisk utvikling) ligger både Drammen og Lier langt bak de tre toppbyene.

På delindikatornivå er bildet noe mer komplisert.

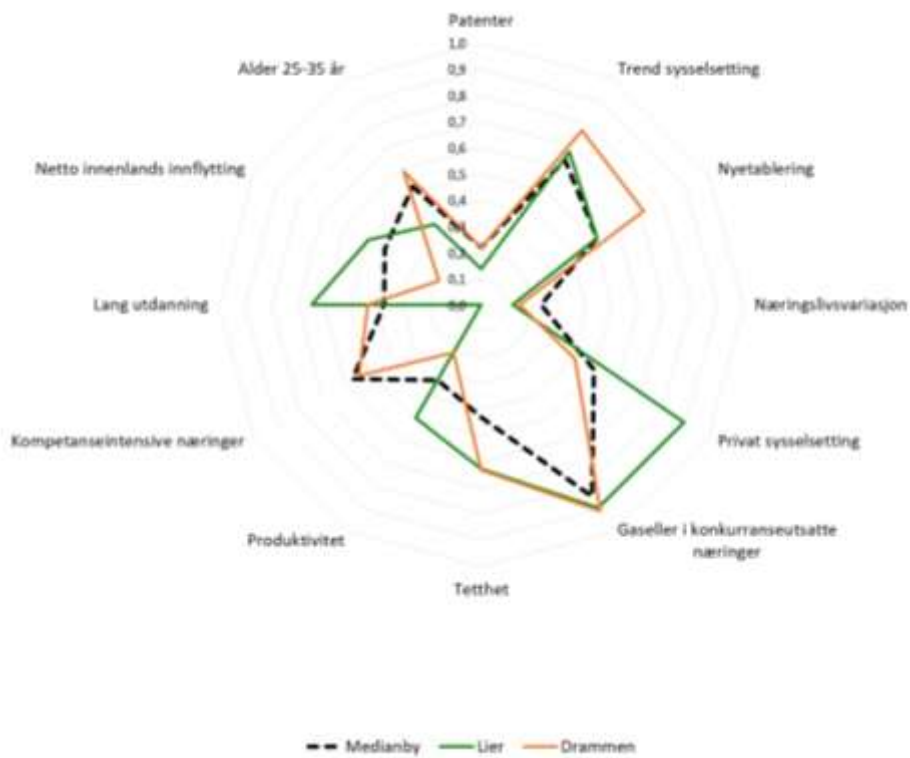
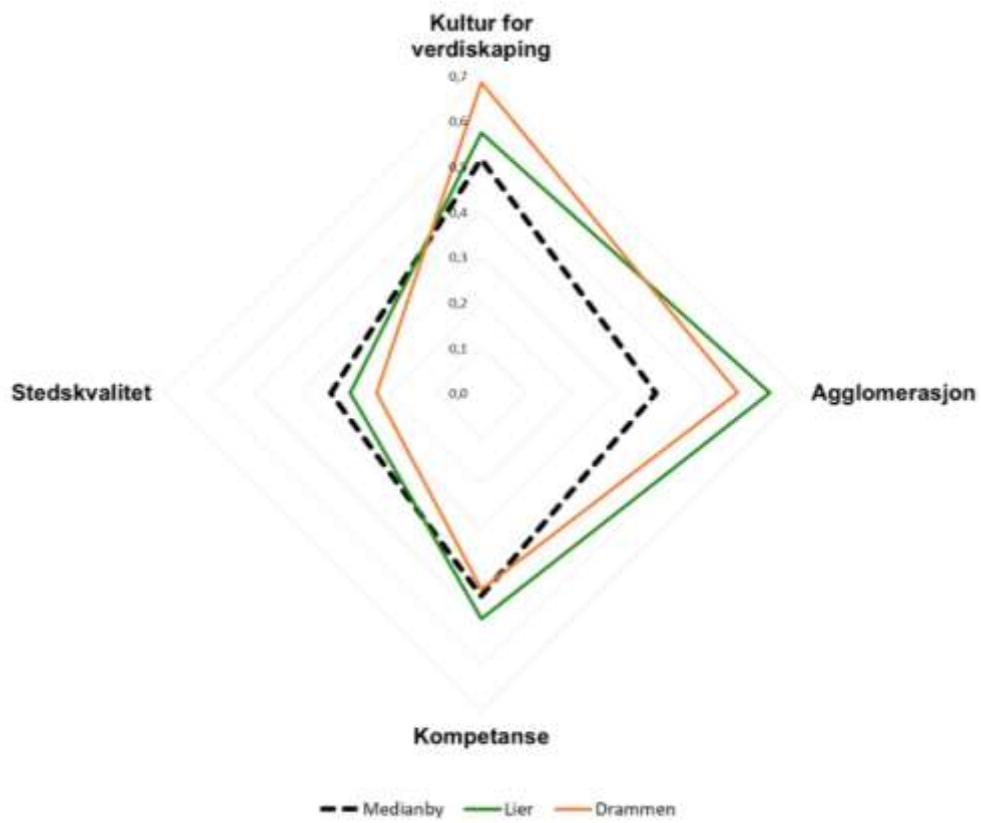
Drammen er sterke på innovasjon og nyskaping med bra skår på *gaseller i konkurranseutsatte næringer*, *nyetablering* og *trend sysselsetting*. I motsatt ende av skalaen er *netto innenlandsk flytting*, *produktivitet*, *næringslivsvariasjon* og *patenter*. Det gir et bilde av en by der næringslivet i dag sliter med lønnsvevne og det å skape nye arbeidsplasser og tiltrekke seg nye innbyggere. Imidlertid har sysselsettingen utviklet seg ganske godt over tid, og andelen unge voksne er ikke så verst, noe som tyder på at dette kan være forbigående. Det bildet styrkes av skåren på innovasjonsparametrene.

Lier har veldig høy andel *privat sysselsetting*, noe som blant annet forklares med en bevisst politikk for konkurranseutsetting av mye av det kommunale tjenestetilbudet. Kommunen skårer også relativt høyt på *gaseller i konkurranseutsatte næringer*, *produktivitet*, *andelen innbyggere med lang utdanning* og *trend sysselsetting*. Derimot er Lier svake på *andelen sysselsatte i kompetanseintensive næringer*, *patenter*, *næringslivsvariasjon* og *andelen unge voksne*.

Lier høster fordeler av å være nærmere Oslo enn Drammen, både for innflytting, lønnsnivå og kompetansenivå i befolkningen, men kommunen har et vesentlig svakere næringsmessig grunnlag enn storebror Drammen.

Median

Lier og Drammen kommune sammenlignes her med 50-prosentverdien for hver av de fire hovedindikatorene. Dette kan sees på som en sammenligning med en tenkt medianby, altså byen som har like mange byer over seg som under seg på enhver indikator.

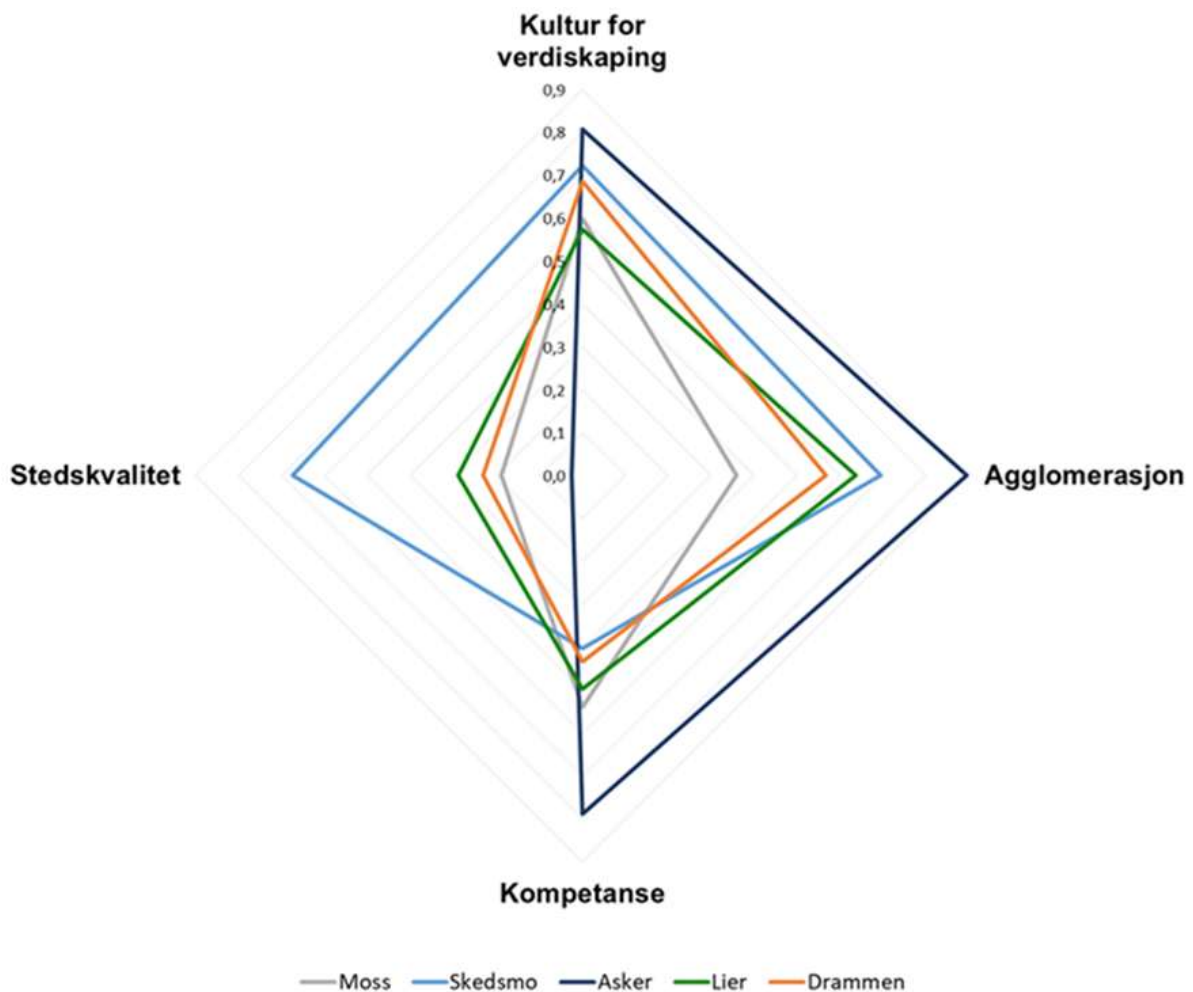
Denne referansen er hyggeligere å sammenligne seg med enn toppbyene. Både Lier og Drammen er stort sett over medianbyen på hovedindikatornivå, med unntak av stedskvaliteten.

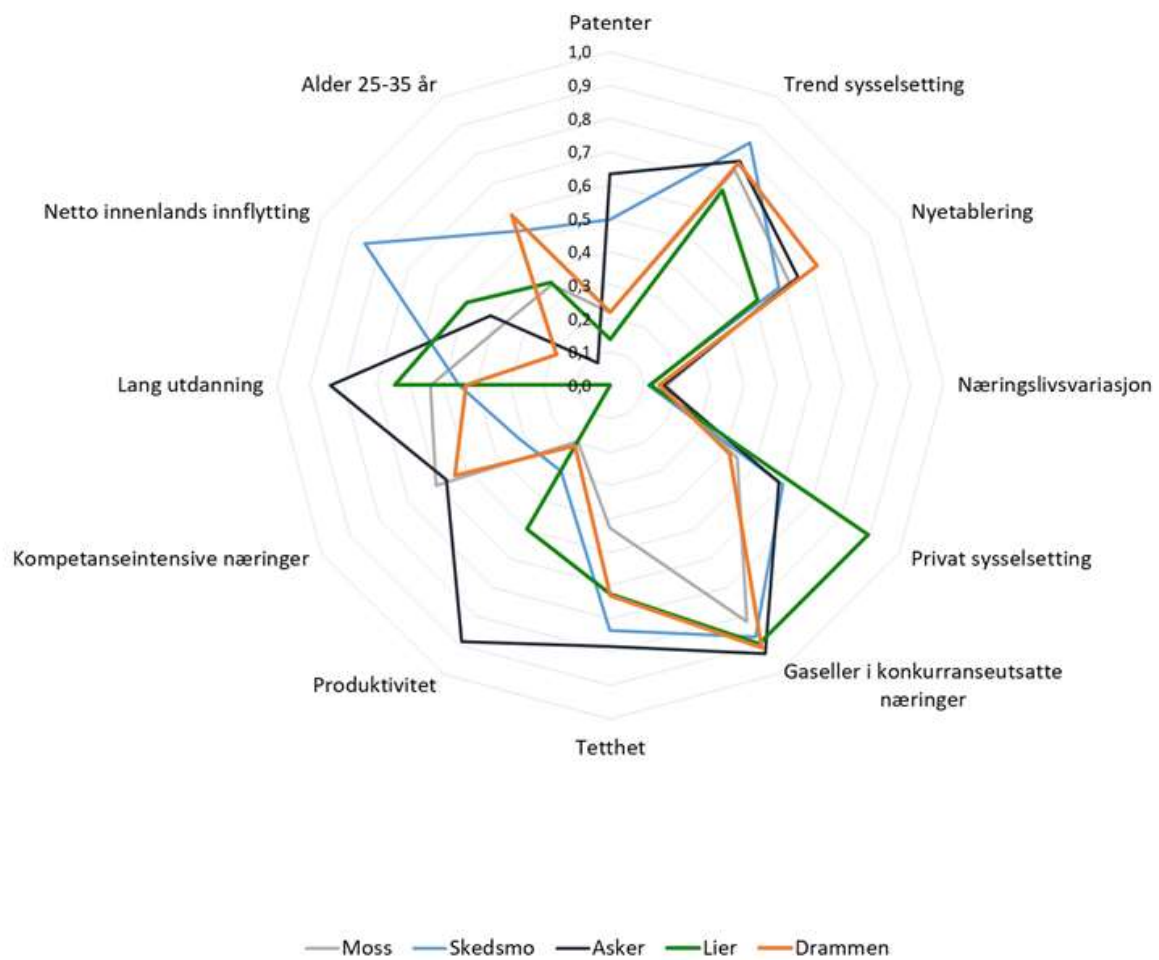
På delindikatornivå er Drammen vesentlig over medianen på *trend sysselsetting, nyetablering og tetthet*, men også klart under på *netto innenlandsk flytting, produktivitet og næringslivsvariasjon*. Lier er over på *privat sysselsetting, produktivitet, andelen innbyggere med lang utdanning og netto innenlandsk flytting*. Til gjengjeld er *andelen sysselsatte i kompetanseintensive næringer, patenter, næringslivsvariasjon og andelen unge voksne* under medianen.

Dette er i stor grad det samme som ble identifisert i sammenligningen med toppbyene.

Lier og Drammen sammenlignet med Moss, Skedsmo og Asker

Det er foretatt en sammenligning av Lier og Drammen med et utvalg relevante bykommuner som konkurrerer med Drammensregionen om utflyttere fra Oslo.

Her der det flere iøynefallende forskjeller mellom byene. Asker gjør det klart best på tre av fire hovedindikatorer, men er klart dårligst på *stedskvalitet*. Dette er en kommune som sammen med resten av Oslos vestregion har Norges mest verdiskapende innbyggere. De har imidlertid trukket stigen opp etter seg, gjennom en svært lite innflyttingsvennlig arealpolitikk.

Skedsmo knuser de andre byene på *demografi*. Det er viser den sterke vekstkraften Romerike har hatt siden hovedflyplassen flyttet til Gardermoen.

Moss ligger omtrent på samme nivå som Lier og Drammen, men sliter med lenger avstand til Oslo. Det vil forandres når Follobanen åpner i 2022.

Anbefalinger til Lier og Drammen

Analysen viser at Drammensregionen er brukbart posisjonert for fremtidig verdiskaping. Egen størrelse og nærheten til Oslo gjør området relativt attraktivt for både bedrifter og arbeidstakere med kompetanse som fremtidens vinnerbedrifter vil trenge. Allikevel har regionen et potensial for høyere verdiskaping enn i dag, som kan utløses med en målrettet politikk for tilrettelegging for fremtidig vekst.

Hovedutfordringen er å skaffe flere bedrifter med høy produktivitet med tilhørende lønnsevne. I tillegg til å øke verdiskapingen, vil dette tiltrekke arbeidstakere med ønsket profil og gi et økonomisk grunnlag for å utvikle regionen.

Siden slike bedrifter naturlig trekkes mot enda mer attraktive lokaliseringer nærmere Oslo, er dette en krevende oppgave for de aller fleste byer. Det bør legges en plan for dette som tilsvarer Drammens byutviklingsplan fra 90-tallet – man bør se hvordan de ulike virkemidlene Drammen og Lier rår over kan spille sammen for å legge grunnlaget for en fremtidsrettet by. Hovedvirkemidler bør være areal- og transportpolitikk, tiltak for å utvikle og utnytte kompetansen i regionen og boligpolitikk. Det nye sykehuset, helseparken og Fjordbyen er sentrale i dette.

Arealpolitikk som legger til rette for kompetansebasert næringsliv.

Økt tetthet i Drammen sentrum vil øke produktiviteten. Prosessen som gir høyere utnyttelse rundt Drammen stasjon, er et veldig bra tiltak for å øke regionens attraktivitet. Som vist er det et svært høyt antall arbeidstakere bor i pendleravstand til sentrale deler av Drammen, og særlig gjelder det Drammen og Brakerøya stasjoner. Det er en viktig forutsetning for å tiltrekke bedrifter med høy produktivitet.

Med sykehuset og helseparken legges det til rette for en tilsvarende prosess for området sør for Brakerøya stasjon. I videre planlegging bør kommunene legge til rette for økt tetthet rundt disse knutepunktene, inkludert Bragernes torg og Papirbredden.

Utfordringen for regionen dersom noen av planene realiseres, er at det ikke finnes finansiering til oppgradering av transportinfrastrukturen som er nødvendig for å klargjøre transportsystemet for nye innbyggere og næringsliv. Etter parkeringen av Buskerudbypakke 2 vil det være behov for innovative tiltak som øker kapasiteten i transportsystemet som lar seg finansiere uten bompenger.

Flere kompetansebedrifter

Drammen kommune er vertskap for store offentlige virksomheter som Universitetet i Sørøst-Norge, Drammen sykehus og Husbanken. Analysen indikerer et forbedringspotensial i utnyttelsen av disse kunnskapsmiljøene som katalysator for å utvikle næringslivet i Drammen og Lier. Med det nye sykehuset på Brakerøya, som er ventet å åpne i 2024/25 med tilhørende integrert helsepark, kan man videreutvikle byens helseklynge som i dag holder til på Papirbredden. Styrking av det helsefaglige miljøet ved Universitetet i Sørøst-Norge eller andre forskningsmiljøer, bør bidra til å gjøre helseparken til et attraktivt sted for kommersielle aktører innenfor helsesektoren.

Drammensregionen er ganske bra på å skape nye bedrifter. Dette bør det bygges opp rundt gjennom å stille til rådighet arealer for co-working og oppstartsbedrifter. Dette kan skje i samarbeid mellom kommunene og eiendomsutviklere.

Liers landbruksproduksjon og Drammensfjordens brakkvann er lokale ressurser som kan utvikles til næringer som svarer på verdens behov for bærekraftig matproduksjon. En mulig matklynge i tilknytning til helseparken har god klangbunn i regionens sterke matproduksjonstradisjoner. Forutsetningene for å lykkes med en slik satsing bør undersøkes videre, med vekt på å koble sterke fagmiljøer med folk med gode idéer.

I tillegg til å bidra i etableringen av nye næringer, vil det være helt avgjørende for den fremtidige verdiskapingen i Lier og Drammen at man lykkes med videreutvikle og transformere eksisterende næringsliv. Handelsnæringen, som er den største næringen i både Lier og Drammen, er i stor grad er bemannet med ufaglærte (inkludert

studenter).¹² Analyser gjennomført av konsultentselskapet Samfunnsøkonomisk analyse viser at etterspørselen etter ufaglært arbeidskraft i handelsnæringen vil gå noe ned i tiden fremover på grunn av digitalisering og ny teknologi.¹³ Med en betydelig handels- og logistikknæring, vertskap for Norges største havn, Drammen Havn, og sin plassering i transportsystemet, er Lier og Drammen godt posisjonert for å kunne fungere som «laboratorium» for utviklingen av fremtidens handelsnæring understøttet av effektive logistikk- og distribusjonsløsninger.

Studentene ved Universitetet i Sørøst-Norge er en kompetansereseerve som Lier og Drammen bør utnytte i utviklingen av et kunnskapsbasert næringsliv. Det anbefales å gjennomføre en kartlegging av hvor studentene ved Campus Drammen velger å bosette seg etter studiene.

Kommunene må tilrettelegge for bygging av attraktive og tilpassede boliger

Attraktive boliger som er tilpasset behovene til nyutdannede i etableringsfasen kan bidra til å gjøre regionen mer attraktiv for denne gruppen. Drammensregionen har lite behov for eneboliger, men stort behov for leiligheter for voksne som vil bytte ut eneboligen. Det vil frigjøre eneboliger for barnefamilier.

Lier og Drammen har i kommuneplanene identifisert områder som er regulert til boligformål. I Lier er det, utover Fjordbyen, flere av de områdene som er avsatt til boliger som synes å ligge et stykke unna kollektivknutepunktene og skolene. En slik utbygging er ikke ønskelig, så på dette området har kommunene en betydelig jobb å gjøre.

Drammen kommune opplyser i kommuneplanen at det av historiske årsaker er stor overvekt av mindre 2 og 3-roms leiligheter i de sentrumsnære områdene. Ifølge kommuneplanen, legger Sentrumsplanen opp til «høy grad av fortetting innenfor en bebyggelsesstruktur som gjør det vanskelig å utnytte fortettingspotensialet fullt ut og samtidig lage byboliger som er særlig tilrettelagt og attraktive for barnefamilier». Mangel på tilpassede boliger for barnefamilier i sentrum kan være en hindring at unge og høyt utdannede velger å bosette seg i Drammen.

¹² Meld. St. 9 (2018-2019) «Når kunden alltid har nett»

¹³ Samfunnsøkonomisk analyse (2019) «Teknologi, sysselsetting og kompetanse i varehandelen»